

Hierbij zouden zowel de praktijk als het beleid aandacht moeten hebben voor onderscheiden verantwoordelijkheden. De structurele implementatie van het bemiddelingsaanbod in het dagdagelijks arrondissementeel (para)-justitieel beleid lijkt een opdracht op zich, die niet per definitie samenvalt met deze van de bemiddelaar.

Het zou dan ook over de gehele lijn een gemiste kans zijn indien de uitvoeringsbesluiten op deze beloftevolle wetgeving niet verder zouden komen dan een in wezen projectmatige benadering, met verwaarlozing van de zo belangrijke structurele dimensie.

De door Suggnomè uitgevoerde toetsing verschaft in dit verband aan niemand een alibi.

Met de omvang van de vraag in het achterhoofd kan de bemiddelingspraktijk zich bezwaarlijk gaan koesteren in het verzorgen van topkwaliteit voor enkelingen. Omgekeerd laten de vaststellingen aan de overheid niet toe het veralgemeende bemiddelingsaanbod te reduceren tot een routineklus, tegenover dewelke de gerechtelijke instanties zich met grote afstandelijkheid kunnen opstellen.

Bij de uitvoering van deze wet zullen structurele verantwoordelijkheden en particuliere zorg en bekommernis elkaar dan ook moeten ontmoeten.

Laten we hopen dat de wetgever hierbij de creativiteit en de moed opbrengt de platgetreden paden te verlaten.

CRIMINOLOGIE EN STRAFRECHTSTHEORIE

HOGE BOMEN VANGEN VEEL WIND. HET DEBAT ROND DAVID GARLANDS *THE CULTURE OF CONTROL*

TOM DAEMS,*

Hoge bomen vangen veel wind. Het bekende spreekwoord past wonderwel bij *The Culture of Control* van David GARLAND. Met de publicatie van het boek in 2001 trapte GARLAND een groot-scheeps debat op gang en wekte hij heel wat reacties los die het hele spectrum van 'laaiend enthousiasme' over 'koele teleurstelling' tot 'lichte / zware ergernis' lijken te bestrijken. Naar aanleiding van de lancering van het boek vond in maart 2001 een bijeenkomst plaats aan de London School of Economics. Roger MATTHEWS (2002) merkt fijntjes op dat twee kampen zich aftekenden bij die gelegenheid. David DOWNES bevond zich in het kamp van de positivo's en schaarde zich volledig achter GARLANDS analyse. Nikolas ROSE zat in het andere kamp en stelde dat het boek hem kwaad maakte. Vervolgens leverde hij een beenharde kritiek af. MATTHEWS zelf was vooral teleurgesteld.

Vooraf moet toch opgemerkt worden dat GARLANDS laatste boek over het algemeen opnieuw met open armen ontvangen is geworden. Het merendeel van de besprekingen schaaft zich al dan niet volmondig achter zijn analyse (GILLIOM 2001; SARAT 2001; ZIMRING 2001; BAMMANN 2002; JONES 2002; LIPPENS 2002; REINER 2002; BRUNER 2003; HOGEVEEN 2003; VAN RULLER 2004). Dit neemt niet weg dat een aantal scherpe en terechte kritieken geformuleerd is bij het boek dat niet alleen van belang is voor een evaluatie van *The Culture of Control* als een alleenstaand werk, maar ook voor andere studies die in dezelfde traditie tot stand gekomen zijn. De prominente plaats die het boek in discussies over criminaliteit en bestraffing inneemt (en nog zal innemen) maakt het dus bijzonder interessant

---

* Aspirant van het Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek Vlaanderen, Instituut voor Strafrecht, KULeuven

om een nadere blik te werpen op het debat dat zich ontsponnen heeft rond *The Culture of Control*. In deze bijdrage wordt een aantal kritieken op een rijtje gezet.

1. Waarom is er zoveel aandacht voor *The Culture of Control*?

Er zijn minstens drie redenen waarom het in de lijn der verwachtingen lag dat GARLANDS boek veel stof zou doen opwaaien. Ten eerste, GARLAND ziet *The Culture of Control* als de afsluiter van een drieluik en nodigt de lezer uit om het boek samen te lezen met zijn twee andere boeken - *Punishment and Welfare* (1985) en *Punishment and Modern Society* (1990). De trilogiegedachte geeft de lezer echter ook een direct referentiepunt voor de evaluatie van de jongste telg uit het drieluik: In welke mate evenaart of overtreft GARLAND de kwaliteit van zijn vroeger werk? Op dit vlak maakt hij het zichzelf niet gemakkelijk. Zijn twee vorige boeken staan ondertussen geboekstaafd als parels in de wereld van de sociologische criminologie. *Punishment and Welfare* uit 1985 was meteen een schot in de roos en werd door een criminologisch zwaargewicht onomwonden omschreven als "(...) one of the most important pieces of work ever to emerge in British criminology" (COHEN 1986). *Punishment and Modern Society* moest niet onderdoen. Dit boek uit 1990 waarin hij het theoretisch raamwerk voor een bestraffingssociologie legt die aansluiting vindt bij de kerndebatten in de algemene sociologie, werd met open armen ontvangen binnen de criminologie en deed GARLAND in de prijzen vallen. De verwachtingen naar *The Culture of Control* toe waren dan ook hooggespannen.

Ten tweede, in de tweede helft van de jaren '90 publiceerde GARLAND een reeks teksten die aangaven welke richting zijn denken uitging en waar hij zich positioneerde in diverse theoretische debatten. Zo mengde hij zich in het debat over (post-)modernisme en plaatste zich daarbij in het modernistische kamp (GARLAND 1995). Verder liet hij zich niet onbetuigd in het debat over de bijdrage die *governmentality studies* zouden kunnen leveren aan een beter begrip van hedendaagse criminaliteits- en controleontwikkelingen (GARLAND 1997). Een scherp voorproef-

je van de these die de ruggegraat zou vormen van *The Culture of Control*, werd afgeleverd in een tekst uit 1996. Hierin bespreekt hij de crisis van de staat om een gepast antwoord te formuleren op de vervelende situatie van hoge criminaliteitscijfers en introduceert hij zijn bekende onderscheid tussen aanpassings- en ontkeningsstrategieën (GARLAND 1996). Vier jaar later vulde hij deze analyse aan met wat hij noemt een 'theorie van culturele aanpassing' waarbij hij wijst op een nieuwe collectieve ervaring van criminaliteit en onveiligheid die de nieuwe beleidsopties op het vlak van de aanpak van criminaliteit voeding geeft en ondersteunt (GARLAND 2000). In een voetnoot kondigde hij toen een derde tekst aan waarin de band tussen criminaliteitsgerelateerde ontwikkelingen en bredere economische en sociale veranderingen verduidelijkt zou worden. Dit zou uiteindelijk gebeuren in *The Culture of Control*. GARLAND bouwde dus langzaam zijn redenering op en lichtte op gepaste momenten een tipje van de sluier. Het hoeft dan ook niet te verwonderen dat velen uitkeken naar *The Culture of Control*: Hoe zou GARLAND zijn verhaal afmaken? Welke theoretische opties zou hij nemen?

Ten derde, in de beginpagina's van *The Culture of Control* anticipeert GARLAND reeds op het kritisch debat dat zou volgen en daagt hij de lezer uit. Lichtjes provocerend stelt hij dat: "(...) attempts to delineate patterns of structural change will tend, whether or not their claims can be sustained, to have a productive effect in stimulating further empirical studies and energetic critical response" (GARLAND 2001: ix). Voor empirische studies lijkt het nog wat vroeg, maar de 'energieke kritische respons' is er alvast gekomen.

2. *The Culture of Control* in een notendop

The Culture of Control vertrekt vanuit de verwondering. De twaalf ontwikkelingen die GARLAND in het begin van het boek kort aanhaalt, vormen alle tastbaar bewijs dat de afgelopen decennia belangrijke veranderingen plaatsgevonden hebben op het vlak van bestraffing en controle in de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk: de neergang van het streven naar rehabilitatie, de heropstanding van punitieve sancties en expres-

sieve justitie, wijzigingen in de emotionele toonzetting van het criminaliteitsbeleid, de terugkeer van het slachtoffer, de bescherming van het publiek als dominant thema in het beleid, politisering en populisme, de heruitvinding van de gevangenis, de transformaties in het criminologische gedachtegoed, de uitdijende infrastructuur van criminaliteitspreventie en *community safety*, de rol van de burgersamenleving en de commercialisering van criminaliteitsbestrijding, nieuwe managementstijlen en werkmethoden, en een bestendig crisisgevoel. GARLAND is verwonderd omdat niets er op leek te wijzen dat de consensus rond het *penal-welfarism* op springen stond. Tot in de jaren zeventig zwaaide een hybride strafsysteem de scepter in de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk: enerzijds steunde het op het liberale rechtsdenken en de daarbij horende beginselen, anderzijds werd het dooraderd door aandacht voor rehabilitatie en welzijn en gekenmerkt door een valorisering van criminologische expertise. Dit strafsysteem kon rekenen op brede professionele en politieke steun en lag ingebed in de verzorgingsstaat met haar inclusieve logica. Niets liet vermoeden dat de *status quo* zo snel doorbroken zou worden.

Hoe is het dan toch zo ver kunnen komen? GARLAND verwerpt de 'standaardverklaring' die stelt dat de scherpe kritieken op de uitgangspunten en de praktijken van *penal welfarism* (onder meer 'nothing works', paternalisme, determinisme, positivisme en discretionisme) verantwoordelijk zouden zijn voor haar ondergang. Waarom zou de kritische evaluatie van het strafapparaat toen wél zoveel impact gehad hebben terwijl ze op andere momenten in de geschiedenis netjes genegeerd werd? De kritieken waren niet nieuw en de empirische bevindingen dat rehabilitatie niet werkt, waren overdreven. Daarenboven hebben sociale instellingen een marge waarbinnen mislukkingen getolereerd worden. Kritiek kan weggewimpeld worden door te verwijzen naar een tekort aan middelen, door andere methodes toe te passen, door een samenwerking op poten te zetten, enzovoort. Dit alles is mogelijk zonder de instelling zelf in vraag te stellen. Waarom kwam het bestaande strafapparaat dan toch zo fel onder vuur te liggen? Het antwoord, zo stelt GARLAND, moet niet

gezocht worden in de kritieken of de hervormingsvoorstellen, maar wel in de samenleving die gevormd werd in de laatste decennia van de twintigste eeuw.

GARLAND wijst op twee clusters van krachten. Enerzijds de diepgaande veranderingen die kenmerkend zijn voor het aanbreken van het laat-moderne tijdperk en die zich afspelen binnen de vrije markteconomie, de technologie, de moderne communicatiemiddelen, de massamedia, de familiale sfeer, de stedelijke context, enzovoort. Deze veranderingen hadden op hun beurt een diepgaande impact op de verzorgingsstaat en de vormgeving van het criminaliteitsbeleid. GARLAND beklemtoont dat die laat-moderne samenleving gekenmerkt wordt door hoge criminaliteitscijfers die als het ware het bij-product zijn van de diepgaande maatschappelijke veranderingen. De tweede cluster van krachten betreft het politiek antwoord op deze ingrijpende transformaties. Volgens GARLAND kreeg dit vooral een reactionaire stempel: de houding ten aanzien van de laat-moderne ontwikkelingen werd gekenmerkt door een diep gevoel van afkeer en de wil om deze terug te draaien waar mogelijk. Dit vertaalde zich in de neo-conservatieve politiek van THATCHER, REAGAN en BUSH.

Beleidsmakers kregen af te rekenen met een uiterst vervelende situatie. Hoge criminaliteitscijfers werden een normaal gegeven, de grenzen en het falen van het strafapparaat werden meer en meer onderkend en de mythe van de soevereine staat en zijn monopolie op het vlak van criminaliteitsbestrijding spatte uiteen. Het antwoord op deze situatie was ambivalent: enerzijds waren er pogingen om zich aan te passen aan de nieuwe realiteit; anderzijds waren er reacties die zich kenmerkten door ontkenning en *acting out*. GARLAND somt zes aanpassingsstrategieën op: de professionalisering en rationalisering van het strafapparaat, de commercialisering van justitie, *defining deviance down*, de herdefiniëring van succesindicatoren, meer aandacht voor de gevolgen dan voor de oorzaken van criminaliteit en een verplaatsing en herdefiniëring van verantwoordelijkheden. De strategieën van ontkenning en *acting out* waren vooral gericht op het herstel van het publieke vertrouwen en klampen zich angstvallig vast aan de achterhaalde

mythe van de soevereine staat die de touwtjes stevig in handen heeft. GARLAND verwijst onder meer naar de Amerikaanse oorlog tegen drugs, de controversiële *Three strikes and you're out* -wetten en de slogan *'prison works'*.

Deze beleidsopties zouden echter onmogelijk voet aan grond gekregen hebben als er geen vruchtbare sociale en culturele voedingsbodem aanwezig was. Volgens GARLAND werden beide strategieën geconditioneerd door een specifieke ervaring van criminaliteit die vanaf de jaren zestig en zeventig vorm begint te krijgen. Er ontstond een nieuwe collectieve ervaring van criminaliteit doordat mensen in het dagdagelijkse leven meer en meer geconfronteerd werden met criminaliteit en zich ook aanpasten aan dit 'sociale feit'. Deze nieuwe ervaring zou op haar beurt steun verlenen aan de nieuwe pistes voor de bestrijding van criminaliteit die al vlug bewandeld werden. Op die manier brachten de hoge criminaliteitscijfers en de routinematige antwoorden die de laat-moderne burger er op formuleerde culturele effecten tot stand. Vandaar ook de titel van het boek: de cultuur van controle. Deze nieuwe ervaring van criminaliteit is vooral van belang om het gedrag van de professionele middenklasse te begrijpen. Het was immers deze groep die gestudeerd had, werkzaam was in de publieke sector en lange tijd de uitgangspunten van het *penal-welfarism* ondersteund en verdedigd had. Door de nieuwe ontwikkelingen veranderde hun ervaring met criminaliteit: het was niet langer een ver-van-mijnbed show, maar wel een niet te ontkennen deel van de alledaagse realiteit.

3. Enkele sterke punten van *The Culture of Control*

GARLAND kent een centrale plaats toe aan criminaliteit, maar hij doet dit zonder te vervallen in een vorm van reductionisme. Dit reductionisme kan twee kanten uitgaan: enerzijds door te stellen dat de 'punitieve ommezwaai' louter een reflectie is van gestegen criminaliteitscijfers; anderzijds door aan te nemen dat er nauwelijks of helemaal geen band is tussen criminaliteit en bestraffing, dat bestraffing als het ware losgekoppeld is van criminaliteit (YOUNG 2003). De eerste vorm van reductionisme kan bijvoor-

beeld teruggevonden worden in MURRAY'S (1997) stelling dat de gevangenis in de Verenigde Staten 'werken', omdat stijgende opsluitingscijfers schijnbaar hand in hand gaan met dalende criminaliteitscijfers. De tweede vorm van reductionisme is aanwezig in het werk van CHRISTIE (1993) waar bestraffingsontwikkelingen geanalyseerd worden los van criminaliteitsontwikkelingen. GARLAND distantieert zich van beide reductionistische benaderingen: de reacties op criminaliteit worden geïnterpreteerd als culturele aanpassingen van actoren binnen het strafapparaat en de ruimere samenleving.

GARLAND hecht veel belang aan 'cultuur' als verklarende dimensie en kan daardoor ook het publiek zelf een centrale plaats geven in zijn analyse. De vele culturele aanpassingen van mensen die dagdagelijks met de nieuwe situatie in aanraking komen, vormen de ruggegraat van zijn betoog. GARLAND besteedt veel aandacht aan de rol van het strafapparaat, politici en de massamedia, maar uiteindelijk zijn het de aanpassingen binnen de samenleving die het zwaarst doorwegen, de alledaagse, routinematige aanpassingen aan het leven in '*high crime societies*'. Op die manier kan hij de hypothese dat de beelden en opvattingen die mensen hebben over criminaliteit en bestraffing gemanipuleerd worden door politici en de massamedia overstijgen, zonder dat hij ze hoeft uit te sluiten. GARLAND laat dus duidelijk ruimte voor een *bottom-up* benadering.

4. Zwakke punten van *The Culture of Control*

REIKWIJDTE EN STIJL

Verschillende critici hebben het moeilijk met de reikwijdte van het boek en de wijze waarop GARLAND zijn these onderbouwt en uit de doeken doet. *The Culture of Control* is een zeer ambitieus boek waarin GARLAND zich niet langer exclusief

richt op de studie van bestraffing, zoals hij deed in zijn twee vorige boeken, maar zijn blik opent naar ruimere controle-ontwikkelingen.¹ De vraag stelt zich dan of GARLAND niet teveel heeft willen doen voor een 205 pagina's tellende tekst die veel condenser geschreven is dan zijn twee vorige boeken die daarenboven een veel beperkter domein bestrijken. De enorme reikwijdte heeft alvast twee pijnlijke repercussies op de tekst. Ten eerste, er is geen directe discussie met auteurs die reeds voor hem met een analyse van de recente ontwikkelingen naar buiten gekomen waren. Ik denk hierbij in het bijzonder aan CHRISTIES *Crime Control as Industry* (1993), CURRIES *Crime and Punishment in America* (1998), TAYLORS *Crime in Context* (1999) en YOUNGS *The Exclusive Society* (1999). De lezer moet zich maar al te vaak tevreden stellen met een verwijzing naar het uitvoerige eindnotenapparaat en dan nog blijft hij vaak op zijn honger zitten. Ook had een discussie van het concept 'controle' en haar relatie tot het minder omvattende concept 'bestrafing' wenselijk geweest. In die zin is het ook spijtig dat een boek over de controlecultuur zich niet direct mengt in het geanimeerde debat rond Ulrich BECKs risicosamenleving, de vele door FOUCAULTS *governmentality* geïnspireerde analyses of het risicoconcept zoals uitgetekend door Mary DOUGLAS. Dit is spijtig want het geeft enerzijds de (foutieve) indruk dat GARLAND zich wat verheft boven deze debatten en anderzijds laat het de lezer grotendeels in het ongewisse over GARLANDS positie binnen deze moeilijke discussies. De stem van een gezaghebbend auteur als GARLAND had voor velen onder ons ongetwijfeld een belangrijk lichtpunt kunnen vormen.

Ten tweede, de reikwijdte van het boek heeft tot gevolg dat GARLAND zich vaak moet indekken

tegen kritiek. Hij beseft maar al te goed (en schrijft dit ook) dat vele van de thema's die hij aansnijdt slechts schetsmatig benaderd kunnen worden binnen het bestek van zijn boek. Dit heeft tot gevolg dat GARLANDS schrijfstijl soms wat te gepolijst, omfloerst en veralgemenend is: "a style that tends to eschew debate or controversy" (YOUNG 2003: 228), "To paint with a broad brush inevitably misses particularities" (ZEDNER 2002: 347), "(...) the level of generality is at times frustrating" (FEELEY 2003: 114).

Voor een deel zijn deze twee repercussies te begrijpen vanuit het feit dat GARLAND met zijn boek niet enkel de academische wereld hoopt te bereiken. De gekuiste stijl van het boek, het weren van voetnoten uit de tekst, de relatief lage kostprijs, het vermijden van al te specialistisch jargon en de zeer beperkte discussie van de bestaande literatuur: het zijn allemaal aanwijzingen dat GARLAND een ruim publiek op het oog heeft en het maatschappelijk debat hoopt aan te zwengelen. Dit is natuurlijk lovenswaardig, maar hierdoor blijft zijn natuurlijke achterban wel wat in de kou staan. Het feit dat sommige reviewers teleurgesteld zijn, moet dan ook vooral tegen deze achtergrond begrepen worden: *The Culture of Control* weegt (bewust) veel lichter (zowel letterlijk als figuurlijk) dan zijn vroeger werk.

METHODOLOGIE EN THEORIE

GARLAND focust in zijn studie op de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk en gaat op zoek naar gemeenschappelijke patronen die niet zozeer het product zijn van imitatie of export van beleidsopties, maar wel van een vergelijkbaar socio-cultureel veranderingsproces waaraan beide samenlevingen onderhevig waren gedurende de afgelopen decennia. Op dit punt wordt GARLAND sterk onder vuur genomen door zijn critici (ZIMRING 2001; HOOGEVEEN 2003; YOUNG 2003; FEELEY 2003; O'DONNELL 2004). Zijn de twee wel zo gelijkend? Worden de verschillen tussen de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk niet al te vlug van tafel geveegd en de gelijkenissen al te sterk in de verf gezet? Wat met de verschillen *binnen* de Verenigde Staten (waar de Zuidelijke Staten en Californië de uitschieters zijn) en *binnen* het Verenigd

1 In die zin is het waarschijnlijk niet toevallig dat *The Culture of Control* het enige boek van de trilogie is dat geen 'punishment' in de titel draagt. BRAITHWAITE (2003) betreft het dat GARLAND zijn blik enkel richt op het strafapparaat en niet bekijkt in welke mate andere reguleringsstrategieën het licht gezien hebben. Moest GARLAND BRAITHWAITES suggestie gevolgd hebben, dan zou de reikwijdte van het boek echter nog groter geweest zijn.

Koninkrijk (waar Noord-Ierland een scherpe daling in opsluitingscijfers kende)? En is het verhaal niet al te zeer een Amerikaans verhaal geworden? In de literatuur wordt de uitzonderlijke situatie in de Verenigde Staten vaak aangeduid met de term *American exceptionalism*. In die zin waarschuwt SPARKS (2001) voor het gevaar om al te sterk te focussen op de Amerikaanse situatie: enerzijds schreeuwen de Amerikaanse ontwikkelingen om verklaring, maar anderzijds maakt de uitzonderlijke situatie het wel zeer moeilijk of zelfs onmogelijk om strafpraktijken in de Verenigde Staten en Europa over dezelfde kam te scheren. Vergelijkend werken vereist aandacht zowel voor de gelijkenissen als voor de verschillen. Het Verenigd Koninkrijk mag op belangrijke punten dan wel de uitschieter zijn in West-Europa, het verbleekt toch in het licht van de extreem hoge Amerikaanse gevangenisbevolking, het prangende minderhedenvraagstuk, de harde aanpak van drugsmisdriven, de rol van wapenbezit, de hoge moordcijfers, enzovoort.

Volgens FEELEY (2003) zijn er drie manieren waarop een vergelijkende studie vorm kan krijgen: (1) de selectie van een *representatieve* case van waaruit vervolgens gegeneraliseerd kan worden; (2) de selectie van *contrasterende* cases die toelaten om ideaaltypes of tegengestelde posities te exploreren op een continuüm dat bijvoorbeeld gaat van 'traditioneel' naar 'modern' of van 'lage' naar 'hoge' criminaliteitscijfers; (3) de selectie van een *variëteit* aan cases die vervolgens op een continuüm kunnen geplaatst worden. De twee cases die GARLAND selecteert zijn extreme voorbeelden van samenlevingen met hoge criminaliteitscijfers en een hard strafbeleid. Ze zijn zeker niet 'typisch' te noemen. Voor FEELEY zijn de twee cases eerder 'uitschieters' en methodologisch enkel bruikbaar als *afwijkende* cases, dus voor een vorm van 'deviant case analysis': "*Garland may have explicated the exception of an as-yet unexamined norm*" (p. 126). Wie enige vertrouwdheid heeft met statistiek ziet al vlug het gevaar: hefboompunten trekken de parameters van een regressieanalyse omhoog. Of anders geformuleerd: straf- en controleontwikkelingen in 'hedendaagse samenlevingen' zouden wel eens zwartgalliger voorgesteld kun-

nen worden door de exclusieve gerichtheid op de uitschieters. Daarenboven stelt zich de vraag waarom continentaal-Europese landen die grotendeels aan dezelfde maatschappelijke ontwikkelingen onderhevig waren (zij het misschien in minder mate) niet, of veel minder, een controlecultuur ontwikkeld hebben (LIPPENS 2002). Wat maakt de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk dan zo bijzonder dat ze er bovenuit steken?

MATTHEWS (2002) wijst op een andere belangrijke methodologische tekortkoming. GARLAND lijkt in zijn boek een historische en een genealogische benadering met elkaar te willen verzoenen. Maar terwijl zijn socio-historische benadering poogt om de krachten bloot te leggen die hedendaagse praktijken en beleidsopties voortgebracht hebben, zou zijn genealogische benadering iets heel anders moeten doen. Genealogie, zoals FOUCAULT het bedoelde en waarmee hij zich expliciet wou distantiëren van traditionele geschiedschrijving, verwijderd zich van de zoektocht naar eenheden, onderliggende oorzakelijke verbanden en continuïteiten. GARLANDS lineair verhaal gaat in tijdperken, van moderniteit naar laat-moderniteit, van het naoorlogse 'Gouden Tijdperk' (met haar *penal-welfarism*) naar de 'Crisisjaren' (en de ontwikkeling van een controlecultuur): In hoeverre is dit verzoenbaar met de genealogie van FOUCAULT? Ook lijkt zijn hypothese dat er een nieuwe 'collectieve ervaring van criminaliteit' tot stand gekomen is die de beleidsopties ondersteunt en voedt, meer bij DURKHEIM dan bij FOUCAULT aan te leunen.

Dit brengt ons bij een ander heikel punt: zijn theoretische positie. Hierboven werd al opgemerkt dat zijn theoretische uiteenzetting uiterst summier blijft. MATTHEWS steekt zijn verontwaardiging niet onder stoelen of banken en stelt dat GARLAND een '*cafeteria style of theorizing*' toepast "(...) *which draws freely on existing and competing forms of explanation in order to produce what is believed to be a more comprehensive and attractive account*" (p. 219). GARLAND treedt niet direct binnen in moeilijke discussies over de risicosamenleving, de 'New Penology', het onderklassedebat, globalisering, enzovoort en zou onvoldoende aandacht besteden aan epistemologische vraagstukken. Verder valt het op dat

zijn theoretische invalshoek plots sterk geïnspireerd is door BOURDIEU. Voor wie GARLAND de afgelopen twee decennia gevolgd heeft, is dit op zijn minst verrassend te noemen. Voor zover ik een zicht heb op zijn oeuvre heeft BOURDIEU nooit een rol van betekenis gespeeld in GARLANDS denken. Waarschijnlijk speelt hier de invloed van één van BOURDIEUS leerlingen - Loïc WACQUANT - die zich de afgelopen jaren meer en meer met bestraffingssociologische vraagstukken ingelaten heeft. Maar het had opnieuw meer dan welkom geweest, moest GARLAND ons uitleggen waar die plotse interesse voor BOURDIEU vandaan komt, wat hem zo aantrekt in zijn sociologiebeoefening en waar deze zich in positieve zin onderscheidt van andere vormen van sociologiebeoefening (waar GARLAND zich al dan niet (meer) achter kan scharen). BEYENS (2000) vermoedt bijvoorbeeld dat GARLAND zich in *Punishment and Modern Society* sterk laat inspireren door de structuratietheorie van Anthony GIDDENS. Als dit zo is, waarom heeft hij dan nu geopteerd om BOURDIEU als leidraad te gebruiken?

INHOUD

Zoals hierboven al opgemerkt werd, bekleden de fel gestegen criminaliteitscijfers in de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk een belangrijke plaats in GARLANDS studie. De verklaring die hij voor deze stijging aandraagt, wordt echter fel onder vuur genomen door YOUNG (2003). Vier elementen, die samenhangen met de grote maatschappelijke transformaties die GARLAND beschrijft, lijken cruciaal: meer gelegenheden tot het plegen van criminaliteit, minder situationele controle, meer mensen die zich in een risicovolle positie bevinden en vermindering van de effectiviteit van sociale en zelfcontrole. YOUNG ontkent de relevantie niet van deze elementen, maar stelt zich vragen bij het sterk 'controle'-gericht karakter van zijn verklaring. Waar blijft de *motivatie* om de wet te overtreden in GARLANDS analyse? YOUNG is niet mals voor GARLAND: zijn lijstje van verklarende factoren lijkt wel een hommage aan WILSON, CLARKE, FELSON en HIRSCHI. Met andere woorden: die stromingen in de criminologie die zich niet langer met

vragen van motivatie (actie), maar louter met controle (reactie) bezighouden.

GARLAND reserveert een belangrijke plaats voor de professionele middenklasse in zijn verklaring. Deze middenklasse zou voorheen de uitgangspunten en praktijken van het *penal-welfarism* sterk ondersteund en belichaamd hebben. De nieuwe ervaring met criminaliteit zou echter ook hen vatbaar gemaakt hebben voor de gewijzigde denkbeelden over criminaliteit en controle. Maar is het niet zo dat eerder de meer achtergestelde groepen in de samenleving, die veel vaker te maken krijgen met victimisering, een bron van steun waren voor de reactionaire ontwikkelingen dan de angsten van de middenklasse die minder met criminaliteit in aanraking komt? En is het ook niet zo dat die middenklassegroepen beter geïnformeerd en minder vatbaar zijn voor de tabloidpraat van de massamedia? (YOUNG 2002) De vraag blijft dus of de middenklasse wel echt zo een sleutelrol speelt als GARLAND suggereert. John PRATTS studie lijkt die hypothese alvast te temperen. Volgens PRATT (2002) wordt vanaf de jaren zeventig de oude (moderne) tandem tussen staat en administratie (met het publiek als uitgesloten derde) geleidelijk aan vervangen door een nieuwe tandem tussen staat en publiek (met de administratie als uitgesloten derde). De staat zou meer en meer bereid zijn om gehoor te geven aan volkse verzoeken over stijgende criminaliteitscijfers en vermeende mildheid van straffen. De professionele middenklasse kan natuurlijk die verzoeken delen, maar kwantitatief gaat het om een minder omvangrijke groep en, zoals Richard YOUNG (2002) opmerkt, het valt te verwachten dat ze beter geïnformeerd is. Daarenboven bevolken zij de administratie die volgens PRATT meer en meer aan de kant geschoven wordt. Ondertussen hebben twee Canadese onderzoekers GARLANDS hypothese proberen te toetsen (CESARONI en DOOB 2003). Uit hun resultaten zou blijken dat GARLANDS hypothese overeind blijft. Het gaat echter om een - qua opzet - zeer beperkte studie die daarenboven data bespreekt uit de periode 1988-1999. Het beginpunt van de studie wordt dus zo een twee decennia na het einde van het gouden tijdperk van het *penal-welfarism* gelegd. De vraag blijft

natuurlijk in hoeverre de hypothese ooit getoetst kan worden aangezien slachtofferenquêtes en opinieonderzoek over justitie nu eenmaal van vrij recente datum zijn.

GARLAND had ook meer gewicht mogen toekennen aan de rol van de media (YOUNG 2002; CAVENDER 2004). CAVENDER (2004) wijst op de belangrijke rol van de media in het vormen van de publieke agenda met betrekking tot criminaliteit. De media 'bemiddelen' tussen onze eigen doorleefde ervaringen (die GARLAND centraal stelt) en onze uiteindelijke denkbeelden en gevoeligheden: *"Our mentalities are based on lived experiences, to be sure, but the media play an important role in how we understand and make sense of these experiences"* (p. 339). GARLAND heeft het dus aan het rechte eind als hij wijst op het belang van de veranderde ervaring van mensen met criminaliteit, maar hij had meer aandacht mogen besteden aan de cruciale rol die de media speelt in het begrijpen van en zin verlenen aan die ervaringen. De media breien een *verhaal* rond die ervaringen waarbij beelden over criminaliteit en criminelen evenals opvattingen over oorzaken van criminaliteit en opinies over gepast straffen de wereld ingestuurd worden.

Een vaak geuite kritiek is de zwartgalligheid van het boek en de terughoudendheid om de lezer te wijzen op uitwegen uit de controlecultuur. Het beeld dat hij schetst van het controlelandschap zou te negatief en zelfs misleidend zijn. ZEDNER (2002) merkt op dat GARLANDS vastberadenheid om de gevaren van de huidige controlecultuur in de schijnwerpers te plaatsen ertoe leidt dat hij (misschien zelfs bewust) trends die in de andere richting gaan naast zich neer legt. Ook MATTHEWS (2002) wijst op het 'ongehoorde pessimisme' van het boek en stelt dat het wel zeer moeilijk is om positieve elementen te detecteren vanuit GARLANDS perspectief. Verschillende critici wijzen hierbij op de marginale plaats die herstelrecht krijgt in zijn analyse. GARLAND stelt wel dat herstelrechtelijke initiatieven een uitweg zouden kunnen bieden uit het *zero sum game* dat de belangen van daders en slachtoffers diametraal tegenover elkaar plaatst, maar die opmerking wordt begraven in één van de vele

eindnoten en maakt dus geen deel uit van de tekst (DAEMS 2004).

FOUCAULT werd soms verweten dat *Surveiller et punir* een 'anesthetisch effect' had op sociaal assistenten die in de gevangenissen werken: zijn verpletterende analyse immobiliseerde hen, er was geen ruimte meer voor initiatief. Sommigen vrezden dat GARLANDS analyse een soortgelijk effect teweeg kan brengen. Er is geen indicatie in zijn studie van hoe een andere vorm van laatmoderniteit er uit had kunnen zien, noch is er een verklaring waarom de alternatieven niet doorbraken (MATTHEWS 2002). YOUNG (2002: 146) merkt in die zin op dat *"For the world to be other than it is it would help if writers like Garland gave much fuller voice to their normative thoughts."* ZEDNER (2002: 365) lijkt zich helemaal in die opmerking te kunnen terugvinden: *"(...) without a normative framework, a set of political ideals, or some vision of 'the place to be desired', it is not clear how this dystopia is to be avoided"*. GARLAND stelt wel dat de zaken anders hadden kunnen lopen en dat de toekomst van de 'ijzeren controlekooi' niet onvermijdbaar is, maar de enkele uitwegen die hij suggereert zijn weinig hoopvol. De concrete opties die hij opsomt, hebben betrekking op het delen van de verantwoordelijkheid voor criminaliteitsbeheersing, het inbedden van sociale controle in het dagdagelijkse leven, de reductie van de criminogene effecten van economische transacties en de aanpak van meervoudig slachtofferschap (GARLAND 2001: 202). SARAT (2001) vat GARLANDS positie treffend samen: *"Heavy on analysis but light on strategy, heavy on explanation yet light on prescription."* REINER (2002) geeft een mooie draai aan John MAJORS uitspraak dat we criminelen minder moeten begrijpen en meer moeten veroordelen: misschien had GARLAND de ontwikkelingen die hij analyseert minder moeten begrijpen en meer moeten veroordelen?

De vraag blijft natuurlijk of GARLAND wel veel optimisme aan de dag kan leggen. Er mogen dan wel positieve aanwijzingen zijn zoals dalende criminaliteitscijfers, minder fel stijgende opsluitingscijfers, de invraagstelling van de doodstraf in de Verenigde Staten, enzovoort, maar het is net eigen aan GARLANDS culturele analyse dat dit niet direct tot veel optimisme moet aanspo-

ren. De controlecultuur van GARLAND zit diep-
verworteld in de laatmoderne samenleving en
vormt de gevoeligheden en denkbeelden van
hele nieuwe generaties. Vanuit deze optiek valt
GARLANDS soberheid over mogelijke uitwegen
volledig te begrijpen. Wat GARLAND wel had
kunnen doen, is meer aandacht geven aan de
tegenkrachten. Door de (weinige) positieve ont-
wikkelingen scherper in kaart te brengen zou hij
op zijn minst de lezer die instemt met zijn analy-
se enkele concrete aangrijpingspunten kunnen
geven om tegen de dominante stroom in te
zwemmen. Nu blijft de lezer verweesd achter en
botst hij tegen de pijlers van een schijnbaar
onwrikbare 'ijzeren controlekooi' aan.

Besluit

Wie de discussies opvolgt, kan enkel maar blij
zijn dat de sterke academische reputatie van
GARLAND een kritisch debat rond het boek niet
in de weg staat. De vragen die daarbij aan bod
komen over vergelijkend onderzoek, theorie, de
relatie tussen sociale analyse en normatieve
stellingnames, enzovoort gaan daarenboven
naar de kern van de sociologische criminologie.
Het gebeurt niet vaak dat één boek vanuit zoveel
verschillende hoeken en zo diepgaand bespro-
ken wordt. Alleen al om die reden verdient *The
Culture of Control* alle aandacht. *The Culture of
Control* is daarenboven een vlot geschreven boek
dat belangrijke ontwikkelingen in ons vakdo-
mein op meesterlijke wijze in kaart brengt. GAR-
LAND is één van de weinigen die zo een ambi-
tieuze project durft (en kan) aanvatten. Het boek
zal ongetwijfeld nog meer reacties losweken en
empirische studies inspireren, zowel binnen de
angelsaksische wereld als daarbuiten.

Het spijtige van *The Culture of Control* is dat
GARLANDS eigen betrokkenheid op de ontwik-
kelingen die hij wil analyseren, zijn eigen onvre-
de met wat hij om zich heen ziet gebeuren, hem
deels de das omgedaan heeft. GARLANDS sociale
bewogenheid heeft hem ertoe gebracht een boek
te schrijven dat een duidelijke boodschap uit-
draagt en dat toegankelijk is voor een breed
publiek. Dit is hem echter zuur opgebroken bij
een deel van zijn academische achterban die hun
verwachtingen niet ingelost zien in het boek.
Diezelfde sociale bewogenheid heeft er toe

geleid dat hij zijn boodschap extra in de verf
heeft willen zetten. GARLAND wil de lezer over-
tuigen van een bepaalde waardering van het
hedendaagse controlelandschap en dit is nu een-
maal eenvoudiger als er een gestroomlijnd beeld
gepresenteerd wordt, zonder al te veel aandacht
voor tegenkrachten. Het wat misleidende beeld
dat de lezer voorgeschoteld krijgt, kan hem dan
ook weinig hoopvol stemmen. De boodschap die
gelezen kan worden in het boek is dat er toch
niet veel aan te veranderen valt. Dus we laten
maar begaan? Het boek illustreert mooi de geva-
ren die verbonden zijn aan het gokken op twee
paarden: enerzijds blijft een deel van het crimi-
nologenpubliek op haar honger zitten, ander-
zijds krijgt het ruimere publiek dat van zijn these
overtuigd geraakt, niet veel hulpbronnen aange-
reikt om zich te bevrijden uit de nieuwe ijzeren
kooi. Het wordt alvast uitkijken naar toekomstig
werk van GARLAND om te zien hoe hij met deze
thema's omgaat. *History is not over...*

Bibliografie

- Bammann, K., "Kriminalität in der modernen
Gesellschaft. David Garland: The Culture of Con-
trol", *IASLOnline*, 16 september 2002
(<http://iasl.uni-muenchen.de/>).
- Beyens, K., *Straffen als sociale praktijk. Een peno-
logisch onderzoek naar straftoemeting*, Brussel,
VUBPress, 2000, 526p.
- Braithwaite, J., "What's Wrong with the Sociolo-
gy of Punishment?", *Theoretical Criminology*,
2003, 5-28.
- Bruner, J.S., "Do Not Pass Go. Review of the Cultu-
re of Control. By David Garland", *The New York
Review of Books*, 25 september 2003
([http://www.nybooks.com/articles/article-pre-
view?article_id=16559](http://www.nybooks.com/articles/article-pre-
view?article_id=16559)).
- Cavender, G., "Media and Crime Policy. A Reconsi-
deration of David Garland's *The Culture of Con-
trol*", *Punishment and Society*, 2004, 335-348.
- Cesaroni, C. en Doob, A.N., "The Decline in Sup-
port for Penal Welfarism. Evidence of Support
among the Elite for Punitive Segregation", *British
Journal of Criminology*, 2003, 434-441.
- Christie, N., *Crime Control as Industry. Towards
Gulags, Western Style?*, London, Routledge, 1993,
192p.

- Cohen, S., "Review of Punishment and Welfare: A History of Penal Strategies. By David Garland", *British Journal of Criminology*, 1986, 409-411.
- Currie, E., *Crime and Punishment in America*, New York, Owl Books, 1998, 208p.
- Daems, T. "Is It All Right for You to Talk? Restorative Justice and the Social Analysis of Penal Developments", *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 2004, 132-149.
- Feeley, M. M., "Crime, Social Order and the Rise of Neo-Conservative Politics. Review Essay: David Garland, The Culture of Control", *Theoretical Criminology*, 2003, 111-130.
- Garland, D., *Punishment and Welfare. A History of Penal Strategies*, Aldershot, Gower, 1985, 297p.
- Garland, D., *Punishment and Modern Society. A Study in Social Theory*, Oxford, Clarendon Press, 1990, 312p.
- Garland, D., *The Culture of Control. Crime and Social Order in Contemporary Society*, Oxford, Oxford University Press, 2001, 307p.
- Garland, D., "Penal Modernism and Postmodernism", in Blomberg, T. en Cohen, S. (ed.), *Punishment and Social Control*, New York, Aldine de Gruyter, 1995, 181-209.
- Garland, D., "The Limits of the Sovereign State. Strategies of Crime Control in Contemporary Society", *British Journal of Criminology*, 1996, 445-471.
- Garland, D., "'Governmentality' and the Problem of Crime: Foucault, Criminology, Sociology", *Theoretical Criminology*, 1997, 173-214.
- Garland, D., "The Culture of High Crime Societies. Some Preconditions of Recent 'Law and Order' Policies", *British Journal of Criminology*, 2000, 347-375.
- Gilliom, J., "Review of The Culture of Control. By David Garland.", *The Law & Politics Book Review*, November 2001, 559-561 (<http://www.bsos.umd.edu/gvpt/lpbr/subpages/reviews/garland.htm>).
- Hogeveen, B., "Review: David Garland. The Culture of Control", *Canadian Journal of Sociology Online*, Maart-april 2003 (<http://www.arts.ualberta.ca/cjscopy/reviews/control.html>).
- Lippens, R. "Review Symposium: The Culture of Control. By David Garland", *Punishment and Society*, 2002, 258-259.
- Matthews, R., "Crime and Control in Late Modernity. Review Essay: David Garland, The Culture of Control", *Theoretical Criminology*, 2002, 217-226.
- Pratt, J., *Punishment and Civilization. Penal Tolerance and Intolerance in Modern Society*, London, Sage, 2002, 213p.
- Murray, C., "The American Experiment in Imprisonment", in Murray, C. (ed.), *Does Prison Work?*, London, The IEA Health and Welfare Unit, 1997, 14-20.
- Reiner, R., "Prisoners in the Cage. The Fear of Crime and the End of Social Optimism", *Times Literary Supplement*, 25 januari 2002, 3-4.
- O'Donnell, I., "Interpreting Penal Change: A Research Note", *Criminal Justice*, 2004, 199-206.
- Sarat, A., "Can Liberals Fight Crime? Review of 'The Culture of Control' by David Garland", *The American Prospect*, 30 juli 2001 (<http://www.prospect.org/print/V12/13/sarat-a.html>).
- Sparks, R., "Degrees of Estrangement. The Cultural Theory of Risk and Comparative Penology", *Theoretical Criminology*, 2001, 159-176.
- Taylor, I., *Crime in Context. A Critical Criminology of Market Societies*, Cambridge, Polity Press, 1999, 304p.
- Van Ruller, S., "De nieuwe strengheid in de criminologie", *Tijdschrift voor Criminologie*, 2004, 193-198.
- Young, J., *The Exclusive Society. Social Exclusion, Crime and Difference in Late Modernity*, London, Sage, 1999, 216p.
- Young, J., "Searching for a New Criminology of Everyday Life: A Review of 'The Culture of Control' by David Garland", *British Journal of Criminology*, 2003, 228-243.
- Young, R., "Review: David Garland, The Culture of Control", *The Modern Law Review*, 2002, 143-147.
- Zedner, L., "Dangers of Dystopias in Penal Theory. Review of D. Garland, The Culture of Control", *Oxford Journal of Legal Studies*, 2002, 341-366.
- Zimring, F.E., "Review: David Garland, The Culture of Control", *Criminal Justice*, 2001, 465-467.